

Luottotappiovarausten raportointiprosessi ja sen kehityskohteet

Case Valmet Technologies Oy

Johannes Matintalo

Opinnäytetyö, AMK

Maaliskuu 2023

Tradenomi (AMK), liiketalouden tutkinto-ohjelma

Matintalo, Johannes

Luottotappiovarausten raportointiprosessi ja sen kehityskohteet. Case Valmet Technologies

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Maaliskuu 2023, 39 sivua.

Liiketalouden ala, liiketalouden tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö AMK.

Julkaisun kieli: suomi

Julkaisulupa avoimessa verkossa: kyllä

Tiivistelmä

Suomalainen teollisuusalan yritys Valmet Technologies Oy on osa Valmet Oyj konsernia. Valmetin tavoitteena on kehittää odotettavissa olevien luottotappiovarausten raportointiprosessia. Raportointi perustuu IFRS 9 standardiin, jonka soveltaminen on ollut pakollista vuodesta 2018 lähtien. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millainen raportointiprosessi on tällä hetkellä, mitkä ovat sen vahvuudet ja heikkoudet sekä mitä kehittämismahdollisuuksia prosessissa esiintyy. Osana tutkimusta haluttiin selvittää toimeksiantajayrityksen omat tavoitteet luottotappiovarausten raportointiprosessiin liittyen, jotta niihin voidaan saadun aineiston analyysin myötä antaa kehitysideoita.

Tutkimuksen tehtävänä oli luoda analyysi toimeksiantajan luottotappioiden raportointiprosessin nykytilasta, sekä tuoda esille syvällisemmin prosessin ominaisuuksia. Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisella tutkimusotteella tapaustutkimuksena. Tutkimuksessa hyödynnettiin triangulaatiota, eli monimenetelmäisyyttä monipuolisemman näkemyksen saamiseksi. Tutkimusaineisto kerättiin toteuttamalla teemahaastattelu toimeksiantajayrityksessä työskentelevälle asiantuntijalle, sekä havainnoimalla luottotappiovarausten raportointiprosessia. Teemahaastattelu toteutettiin Microsoft Teams -palvelun välityksellä ja havainnointi toteutettiin fyysisesti toimeksiantajayrityksen toimistolla. Teemahaastattelun tarkoituksena oli saada prosessista ja sen kehittämistavoitteista näkemys yleisellä tasolla, kun taas havainnoinnin avulla prosessia pyrittiin analysoimaan konkreettisemmin. Aineisto analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysimenetelmää hyödyntäen.

Tutkimustulosten avulla saatiin syvällisempi ymmärrys prosessista, minkä myötä siitä pystyttiin luomaan kattava kokonaiskuva. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin myötä selville saatiin prosessin vahvuuksia ja heikkouksia, kuten myös prosessissa esiintyvät, kehitystavoitteiden pohjalta luodut kehitysmahdollisuudet.

Avainsanat (asiasanat)

Saatavien hallinta, myyntireskontra, luottotappiovaraukset, IFRS 9, raportointiprosessi

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

Luvut 7 & 8 ovat salassa pidettäviä poistettu julkisesta työstä. Salassapidon peruste on Julkisuuslain 621/1999 24§, kohta 17 ja 20, yrityksen liike- tai ammattisalaisuus. Salassapitoaika on viisi (5) vuotta, salassapito päättyy 13.3.2028.

Matintalo, Johannes

The reporting process for credit loss provisions and its development. Case Valmet Technologies

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, March 2023, 39 pages.

Business administration. Degree Programme in Business Administration Bachelor's thesis.

Permission for open access publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The Finnish industrial company Valmet Technologies Oy is part of the Valmet Oyj group. Valmet's goal is to develop the reporting process for expected credit loss provisions. The reporting is based on the IFRS 9 standard which has been mandatory since 2018. The goal of the study was to find out what the reporting process is like at the moment, what are its strengths and weaknesses, and what development opportunities exist in the process. As part of the research was to find out the company's own goals in relation to the reporting process of credit loss provisions, so that development ideas can be given to them through the analysis of the data obtained.

The goal of the research was to create an analysis of the current status of the company's credit loss reporting process, as well as to bring out the features of the process in more depth. The research was carried out using a qualitative research sample as a case study. The research utilized triangulation, to obtain a more versatile view. The research material was collected by interviewing an expert working in the organization, and by observing the reporting process of credit loss provisions. The interview was carried out with the Microsoft Teams service and the observation was carried out physically at the office. The purpose of the interview was to get a general view of the process and its development goals, while the observation was used to analyze the process more concretely. The material was analyzed using the Data-driven content analysis method.

With the help of the research results, a more in-depth understanding of the process was obtained, which made it possible to create a comprehensive overall picture of it. Through the Data-driven content analysis, the strengths and weaknesses of the process were found out, as well as the development opportunities created on the basis of the development goals occurring in the process.

Keywords/tags (subjects)

Management of receivables, sales ledger, credit loss provisions, reporting process

Miscellaneous (Confidential information)

Confidential chapters 7 & 8 are removed from the public thesis. Confidential until 13.3.2028

Sisältö

1	Johdanto	6
1.1	Opinnäytetyön tausta ja tavoite	6
1.2	Global Financial Operations.....	7
2	Saatavien hallinta	8
2.1	Myyntireskontra ja luotonhallinta	8
2.2	Perintä	9
2.3	Luottotappiot	9
3	International Financial Reporting Standards IFRS	10
3.1	IFRS 9.....	10
3.2	Rahoitusvarojen luokittelu ja suojauslaskenta	11
3.3	Odotettavissa olevat luottotappiot ja arvonalenemiset	12
4	Tulevaisuuden taloushallinto	14
4.1	Digitaalinen taloushallinto.....	14
4.2	Talousprosessien kehittäminen	15
5	Tietoperustan yhtenevyydet tutkimukseen	17
6	Tutkimusasetelma	18
6.1	Tutkimusongelma ja -kysymykset.....	19
6.2	Tutkimusmenetelmä	20
6.3	Aineiston keruu ja analysointi	21
6.4	Aineistonkeruumenetelmä	21
6.5	Analyysimenetelmä	23
7	Tulokset	25
7.1	Prosessi ja työkalut.....	25
7.2	Prosessin toimivuus ja muutostarpeet	25
7.3	Prosessin kehitysmahdollisuudet ja -tavoitteet.....	25
8	Pohdinta	25
8.1	Johtopäätökset.....	25
8.2	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	25
	Lähteet	26
	Liitteet	29
	Liite 1. Teemahaastattelurunko	29

Kuviot

Kuvio 1. Myyntilaskuprosessi	8
Kuvio 2. Rahoitusvaroihin sisältyvien velkainstrumenttien luokittelu	11
Kuvio 3. Kahden arvostamisperusteen malli	13

Taulukot

Taulukko 1. Odotettavissa olevat luottotappiot varausmatriisi

1 Johdanto

1.1 Opinnäytetyön tausta ja tavoite

Digitalisoituvan ja globalisoituvan liiketoiminnan myötä organisaatioiden tulee pitää prosessinsa ajan tasalla jatkuvasti muuttuvassa ympäristössä. Maailmalla tapahtuva liiketoiminta ei ole koskaan ollut niin kansainvälistä mitä se on tällä hetkellä. Globalisaatio lisää innovaatiota ja nopeuttaa teknologioiden siirtymistä. Teknologioiden tehokas käyttöönotto vaikuttaa myös tuottavuuteen ja sen tehokkuuteen. Globalisaatio lisää täten kansainvälistä kilpailua, jolloin uusien järjestelmien ja teknologioiden hyödyntäminen tulee entistä tärkeämmäksi. (World Economic Outlook, Cyclical Upswing, Structural change 2018, 190.)

Globalisaation, sekä uusien järjestelmien myötä organisaatioille on noussut tarve tehokkaasta taloushallinnosta, mikä tukee yrityksen kasvua ja liiketoiminnan muutoksia. Taloushallinnon prosessien kehittämisen taustalla on tavoite saada prosesseista kustannustehokkaampia ja automaattisempia. Tehokkaammilla ja automaattisemmilla taloushallinnon prosesseilla pystytään vastaamaan paremmin myös lisääntyvään viranomaisraportointiin, sekä kasvavaan sisäiseen ja ulkoiseen kontrollointiin. (Kaarlejärvi & Salminen 2018, 12.)

Taloushallinnon prosessien kehittäminen entistä tehokkaammiksi ja automaattisemmiksi on ollut tavoitteena myös Valmet Oyj:ssä. Toimeksiantajayrityksen luottotappiovarausten raportointiprosessia on tarkoitus kehittää automaattisemmaksi prosessiksi, joten tämänhetkistä prosessia tulee analysoida yksityiskohtaisesti. Tämän opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa toimeksiantajayritykselle nykytila-analyysi tämänhetkisestä luottotappiovarausten raportointiprosessista, sekä selvittää, mitkä ovat prosessin kehitystavoitteet.

Nykytila-analyysillä tarkoitetaan prosessin vaiheiden yksityiskohtaista selvittämistä. Nykytilasta saadun informaation avulla prosessista pyritään etsimään mahdollisia kehityskohteita. (Lahti & Salminen 2014, 221.) Prosessin tarkastelun lisäksi tarkoituksena on tulkita ja arvioida prosessin toimivuutta, sen kehittämismahdollisuuksia, sekä siihen liittyviä haasteita. Prosessin kehittämisen taustalla on prosessin yksinkertaistaminen, automaation ja tehokkuuden lisääminen, sekä riskien minimoiminen.

1.2 Global Financial Operations

Valmet Oyj on suomalainen konserni, joka toimii prosessiteknologian, automaatiotratkaisujen ja automaatiopalvelujen toimittajana sekä kehittäjänä sellu-, paperi- ja energiateollisuuden alalla. Valmetin liikevaihto vuonna 2021 oli noin 4,5 miljardia euroa ja tulos 296 miljoonaa euroa. Vuonna 2021 konsernissa oli noin 14 000 työntekijää ja tällä hetkellä työntekijöitä on noin 17 000 maailmanlaajuisesti. (Valmet yrityksenä n.d.)

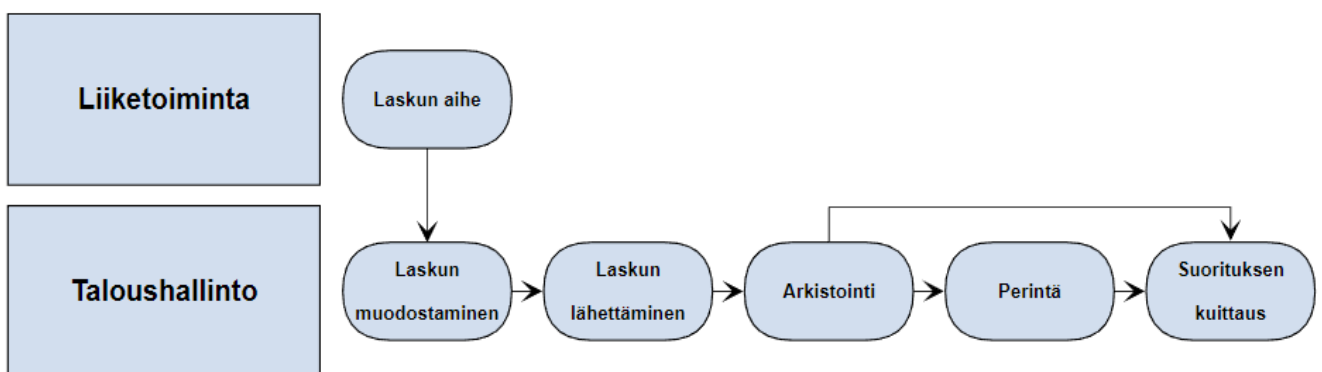
Valmet Oyj omistaa viisi eri liiketoimintalinjaa, joita ovat palvelut, virtauksensäätö, automaatiojärjestelmät, sellu ja energia sekä paperit. Palvelut -liiketoimintalinja keskittyy tarjoamaan palveluita ja ratkaisuja sellu-, paperi- ja energiateollisuudelle. Virtauksensäätö -liiketoimintalinja taas toimii prosessiteollisuuden palveluiden sekä virtauksensäätöteknologioiden tarjoajana. Automaatiojärjestelmät -liiketoimintalinja toimittaa ja kehittää sellu-, paperi-, energia-, prosessi-, meri- ja kaasu-teollisuuden yritysten tarpeisiin tiedonhallinnan järjestelmiä ja sovelluksia. Sellu ja energia -liiketoimintalinja toimittaa tehtaita ja prosessilaitteita sekä voimalaitoksia, voimakattilayksiköitä ja niihin liittyviä järjestelmiä kemialliseen ja mekaaniseen massanvalmistukseen. Paperit -liiketoimintalinjan tarkoituksena on toimittaa laitteistoa kartonki- pehmopaperi- ja paperiteollisuudelle. (Mt.)

Global Financial Operations eli GFO on Valmet konsernin taloushallinnon palvelukeskus, joka toteuttaa taloushallinnon End-to-End -prosessit ulkoiseen laskentaan. GFO on organisaationa varsin uusi, sillä se on aiemmin kulkenut nimellä Financial Services, mutta muuttui vuoden 2019 kevään uudelleenorganisoinnissa GFO:ksi. Uudelleenorganisoinnissa järjestelmiä ja toimintatapoja yhtenäistettiin ja matriisiorganisaatorakennetta aloitettiin noudattamaan. GFO:ssa toimii kolme pääprosessia, jotka ovat myyntilaskuprosessi (Order-to-Cash), ostolaskuprosessi (Purchase-to-Pay) sekä kirjanpito prosessi (Record-to-Report). (GFO Organization 2022; Global Financial Operations 2022.)

2 Saatavien hallinta

2.1 Myyntireskontra ja luotonhallinta

Yrityksille syntyy myyntisaamisia silloin, kun asiakkaille myydään jotain velaksi. Myyntireskontra on myyntisaamisista pidettävä luettelo, jonka avulla seurataan myyntilaskuja ja avoimia laskuja asiakaskohtaisesti. (Jormakka, Koivusalo, Lappalainen & Niskanen 2021.) Lahti ja Salminen (2014, 96) jakavat myyntireskontran päätehtävät suoritusten kohdistamiseen, avointen saamisten seuraamiseen sekä perintätoimenpiteisiin. Saatavien hallinta, eli myyntireskontra ja mahdollinen perintä ovat osa myyntilaskuprosessia, eli Order-to-Cash -prosessia. Myyntilaskuprosessi (kuvio 1.) alkaa laskun muodostamisella, joka saadaan liiketoiminnasta. Lasku lähetetään asiakkaalle, jonka jälkeen se arkistoidaan. Kun laskuun saadaan suoritus, voidaan suoritus kuitata, mutta jos suoritus ei saavu ajallaan, voidaan ryhtyä perintätoimenpiteisiin. (Lahti & Salminen 2014, 97.) Saatavien hallinta vaikuttaa suoraan yrityksen kannattavuuteen, ja on siksi välttämätöntä niin isoille kuin pienillekin yrityksille (Saatavienhallinnan mittaaminen ja kehittäminen 2021).

Kuvio 1. Myyntilaskuprosessi (Lahti & Salminen 2014, Muokattu)

Myyntisaamiset kirjataan yrityksen taseeseen ja niiden arvoa tulee tarkastella tilinpäätöshetkellä samalla tavalla kuin muitakin saatavia. Myyntisaatava saattaa olla aiheeton, jolloin se pitää hyvitys-laskun avulla kirjata myynnin oikaisuksi. (Colliander, 2022.)

2.2 Perintä

Lahti ja Salminen (2014, 96) laskevat avointen saamisten seuraamisen sekä perintätoimenpiteet myyntireskontran päätehtäviin (Lahti & Salminen 2014, 96). Lindström (2014, 220) kuitenkin mainitsee, että luotonvalvonta on osa saatavien hallintaa, mutta tulee kuitenkin erottaa reskontranhoidosta. Luotonvalvonnan tehtäväksi määritellään asiakkaisiin liittyvien tietojen hankkiminen ja hallitseminen, sekä näiden tietojen perusteella mahdollisiin nopeisiin toimenpiteisiin ryhtyminen. Asiakkaisiin liittyviä tietoja voidaan hankkia eri menetelmillä, kuten reskontratietojen avulla, joista seurataan saatavien määrän kehittymistä sekä luottorajaa velalliskohtaisesti. Tämän lisäksi seurataan luottorajan ylityksiä sekä maksujen viivästyksiä.

Tilanteissa, jossa myyntisaatavaa ei saada asiakkaasta riippuvista syistä, ryhdytään toimenpiteisiin maksun saamiseksi. Lindströmin (2014, 220) mukaan perintä jaetaan vapaaehtoiseen ja pakolliseen perintään. Vapaaehtoinen perintä toteutetaan ilman turvautumista tuomioistuimeen tai ulosotto-organisaatioon. Oikeudellinen perintä on vapaaehtoisen perinnän jälkeen käytetty keino, jossa turvaututaan tuomioistuimeen tai ulosotto-organisaation käyttöön. (Lindström 2014, 220.) Ensimmäinen vaihe perinnässä on usein maksumuistutuksen lähettäminen asiakkaalle. Jos ensimmäinen maksukehoitus ei auta saamisen perimiseen, voidaan asiakkaalle lähettää uusi ja sävyiltään vakavampi muistutus, joihin saatetaan lisätä myös huomautusmaksu. (Lahti & Salminen 2014, 97.) Oikeudelliseen perintään siirrytään usein vasta, kun kaikki vapaaehtoisen perinnän menetelmät on käytetty (Lindström 2014, 220).

2.3 Luottotappiot

On mahdollista, että myyntisaatavaa ei saada asiakkaasta riippuvista syistä. Asiakas saattaa osoitautua myöhemmin maksukyvyttömäksi konkurssin, yrityssaneeraukseen hakeutumisen, tai ulosmittauksessa todetun varattomuuden kautta. Kyseisissä tilanteissa, joissa asiakas ei maksa laskua muistutuksista huolimatta, myyntisaatava muuttuu luottotappioksi ja sille tehdään alaskirjaus. (Ahosola & Ahosola 2020, 57.) Kirjanpitolain mukaan saamiset tulee esittää taseessa nimellisarvoonsa, mutta korkeintaan todennäköiseen arvoonsa. Arvostamisen johtajatuksena on kirjanpitolain 3. luvun 3 §:n varovaisuuden periaate. Varovaisuuden periaatteen mukaan ennakoitavissa olevat menot ja menetykset otetaan kuluna tilikaudelle ja vain toteutuneet voitot tuloutetaan. Tiedossa olevan konkurssiuhan tai saneerausmenettelyn perusteella on tutkittava, paljonko

saamisesta on realistisesti saatavissa. Jos pidetään epätodennäköisenä, että saamiseen saadaan suoritus, pitää saaminen kirjata luottotappioksi. Myyntisaamisten luottotappiot kirjataan liiketoiminnan muihin kuluihin, eli saaminen siirtyy taseesta tuloslaskelmalle. Jos luottotappioksi kirjatun saamiseen saadaan suoritus, tehdään liiketoiminnan muihin kuluihin oikaisu. (Rekola-Nieminen 2021, 117-118.) Luottotappioiden minimoimisen kannalta saamisten valvonta ja perintä on todella tärkeää (Tomperi 2022).

Saamisten alaskirjaukset pystytään vähentämään verotuksessa, mutta myyntisaamisten vähentäminen poikkeaa muiden saamisten alaskirjausten vähentämisestä. Myyntisaamisen ei ole välttämätöntä olla lopullisesti menetetty, jotta se voidaan vähentää verotuksessa. Myyjän on kuitenkin pitänyt yrittää periä myyntisaamista, jotta se on mahdollista vähentää verotuksessa. Konserniyhtiöiden välisiä myyntisaamisten alaskirjauksia on myös mahdollista vähentää verotuksessa silloin, kun niitä on yritetty periä ja velkaa ei tosiasiallisesti pystytä maksamaan. (Ahosola & Ahosola 2020, 57.)

3 International Financial Reporting Standards IFRS

3.1 IFRS 9

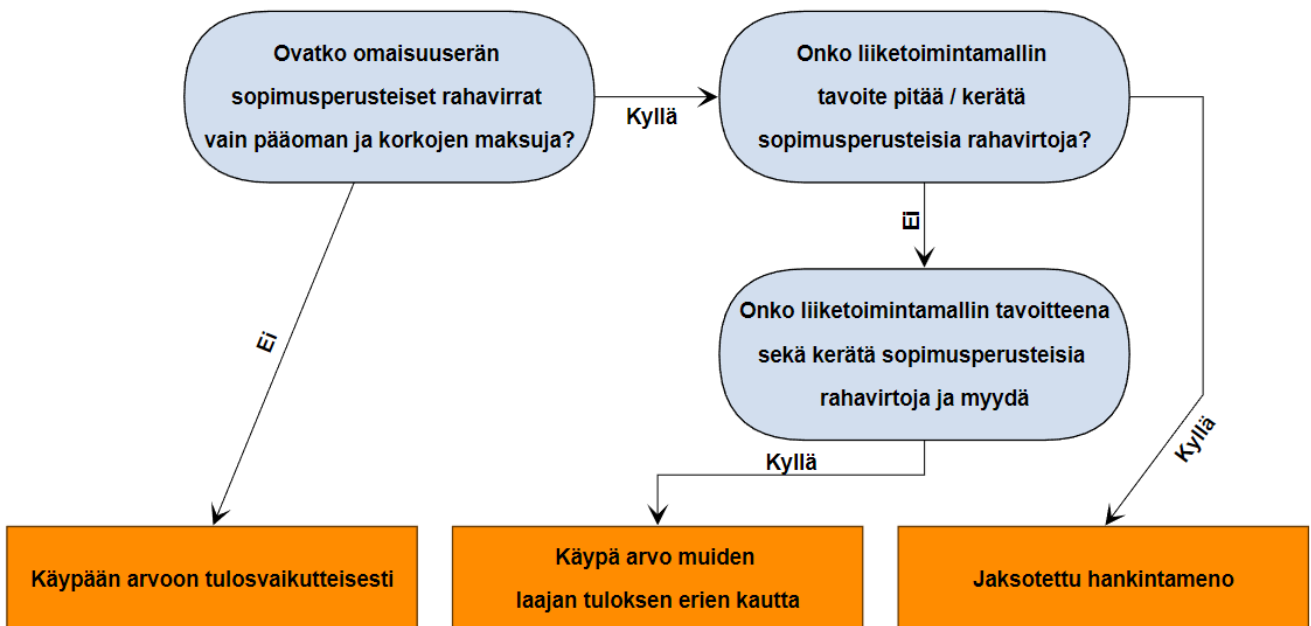
IASB (International Accounting Standards Board) on kansainvälinen järjestö, joka ohjaa tilinpäätös-käytäntöä antamalla tilinpäätöksen laatimiseen ja esittämiseen liittyviä standardeja. IASB:n standardit olivat ennen IAS (International Accounting Standards) -nimikkeellä, ja nykyisin ne kulkevat IFRS (International Financial Reporting Standards) -nimikkeellä. IFRS-normisto koostuu kolmesta osasta, jotka ovat tilinpäätöksen laatimista ja esittämistä koskevat yleiset perusteet, kansainväliset tilinpäätösstandardit sekä tulkintaohjeet. IFRS:n lisäksi on IFRIC (International Financial Reporting Standards Committee), joka antaa tulkinnanottoja standardeihin liittyen. (Who we are n.d.)

Rahoitusinstrumentteja koskeva IFRS 9 on vuonna 2018 voimaan astunut standardi, jota pörssi-yhtiöiden on noudatettava Euroopan Unionin alueella. Standardin tavoitteena on asettaa rahoitusvaroja ja rahoitusvelkoja koskevan taloudellisen raportoinnin periaatteet. (IFRS -standardit 2020, 375.) IFRS 9 on korvannut sitä edeltävän IAS 39 standardin. Standardi sai alkunsa finanssikriisistä, jonka jälkeen nähtiin tarpeellisenä uudistaa rahoitusinstrumentteihin liittyvää tilinpäätössääntelyä. (IFRS 9 Rahoitusinstrumentit – Finanssivalvonnan ja EKP:n käyttöönoton seurantatyö

Suomessa, 2019.) IFRS 9 käsittelee kolmea kokonaisuutta, jotka ovat rahoitusvarojen luokittelu, suojauslaskenta sekä arvostaminen (Tenhunen 2017).

3.2 Rahoitusvarojen luokittelu ja suojauslaskenta

Rahoitusvarojen luokittelu tehdään kaikissa yhtiöissä samoilla periaatteilla, mutta rahoitusyhtiöiden taseessa rahoitusvarat ovat merkittävässä roolissa (Haaramo, Palmuaro & Peill 2018, 254). IFRS 9 -standardi on tuonut rahoitusvarojen luokitteluun kolme ryhmää, kun taas aikaisemmassa IAS 39 -standardissa niitä on ollut neljä. Luokittelu tehdään kaksivaiheisen mallin mukaisesti. IFRS 9:n mukaan rahoitusvarat luokitellaan jaksotettuun hankintamenuon, käypään arvoon muiden laajan tuloksen erien kautta, sekä käypään arvoon tulosvaikutteisesti. Luokitteluun vaikuttaa yhteisön liiketoimintamalli rahoitusvarojen hallinnassa ja rahoitusvaroihin kuuluvan erän sopimukseen perustuvat rahavirtaominaisuudet. (Suomela & Tolvanen 2014, 31.) Kuviossa 2. havainnollistetaan rahoitusvarojen luokittelun muodostuminen.

Kuvio 2. Rahoitusvaroihin sisältyvien velkainstrumenttien luokittelu (Suomela & Tolvanen 2014, 31. Muokattu)

IFRS 9 standardin avulla suojauslaskenta on nivottu lähemmäksi operatiivista riskienhallintaa, sekä muutettu aikaisempaa joustavammaksi. IAS 39 -standardin mukaista suojauslaskentaa pidettiin liian sääntöperäisenä ja jäykkänä toimintatapana, joka oli erillinen osa-alue yrityksen muusta

riskienhallinnasta. Sijoitusinstrumentit ja suojauslaskentatyypit ovat samat kuin aikaisemmassa standardissa, mutta sallittuja suojauskohteita ja -instrumentteja, joita voidaan soveltaa suojauslaskennassa, on lisätty. Tämän lisäksi joustavuutta on lisätty suojaussuhteen tehokkuuden osoittamiseen. IFRS 9 on lisännyt suojauslaskennan liitetietoja tilinpäätöksessä. Vanhojen vaatimusten lisäksi suojauslaskennasta raportoitavia asioita on kolme: miten suojauksen kohde ja suojattavan instrumentin taloudellisen suhteen tehokkuusarvioinnissa määritetään, miten suojaussuhde ja sen mahdolliset tehottomuuden lähteet suojauksessa määritetään, sekä miten riskikomponentit on määritelty suojauskohteiksi. (Tenhunen 2017.)

3.3 Odotettavissa olevat luottotappiot ja arvonalenemiset

Rahoitusvarojen luokittelun ja suojaamisen lisäksi IFRS 9 on tuonut muutoksen rahoitusvarojen arvonalenemisiin. Standardi on tuonut mukanaan uuden arvonalentumismallin, jossa rahoitusvarojen arvonalentumiset siirtyvät toteutuneista arvonalenemisistä todennäköisiin arvonalentumisiin. Aikaisemmassa IAS 39 standardissa arvonalenemiset merkittiin vasta niiden tapahduttua, mutta finanssikriisi osoitti sen olevan riittämätön keino arvonalentumisten määrittämiseen. (Tenhunen 2017.) Rahoitusvarojen arvonalenemiset arvostetaan IFRS 9 standardin mukaan kahteen eri kategoriaan (kuvio 3.). Ensimmäisessä kategoriassa odotettavissa oleva luottotappiot kirjataan seuraavalta 12 kuukaudelta, kun taas toisessa kategoriassa luottotappiot kirjataan sopimuksen koko elinkaaren ajalta. (Suomela & Tolvanen 2014, 32)

Kuvio 3. Kahden arvostamisperusteen malli (Suomela & Tolvanen 2014, 32. Muokattu)

Kahden arvostamisperusteen mallin lisäksi on yksinkertaistettu menetelmä IFRS 15 mukaisille myyntisaamisille ja sopimukseen perustuville omaisuuserille, sekä IAS 17 mukaisille vuokrasaamisille. Yksinkertaistetussa mallissa vähennyserä kirjataan aina koko elinkaaren ajalta.

Odotettavissa olevat luottotappiot on määritettävä IFRS 9 mukaan tavalla, joka kuvastaa:

- a) *vinotumatonta ja todennäköisyydellä painotettua rahamäärää, joka määritetään arvioimalla mahdollisten tulevien vaihtelualue*
- b) *rahan aika-arvoa*
- c) *järkevää ja perusteltavissa olevaa informaatiota, joka on raportointipäivänä saatavissa ilman kohtuuttomia kustannuksia tai ponnisteluja ja joka koskee toteutuneita tapahtumia, vallitsevia olosuhteita ja ennusteita taloudellisista olosuhteista. (IFRS -standardit 2020, 396-397.)*

Luottotappioiden määrittämiseen on mahdollista käyttää varausmatriisia, jonka avulla luottotappioita arvioidaan kaikista myyntisaamisista ikääntymisen perusteella. Saamisen ikääntyminen määrittää prosenttiosuuden joka saamisista kirjataan odotettavissa oleviin luottotappioihin. (Haaramo, Palmuaro & Peill 2018, 270.)

4 Tulevaisuuden taloushallinto

4.1 Digitaalinen taloushallinto

Digitaalisen taloushallinnon sekä sen hyödyntämisen ymmärtämiseksi on hyvä käsitellä digitaalisuus sekä taloushallinto käsitteinä. Digitaalisuudella tarkoitetaan sähköisiä toimintatapoja ja tiedon käsittelyä sekä sen siirtämistä ja varastointia sähköisesti. Taloushallinnolla taas tarkoitetaan järjestelmää, jolla organisaatio seuraa taloudellisia tapahtumiaan niin, että voi raportoida niistä sidosryhmille. Digitaalinen taloushallinto käsitteenä on vaikea määritellä taloushallinnon nopean kehittymisen johdosta. Digitaalisena taloushallintona on aikaisemmin pidetty paperitonta taloushallintoa, kun taas nykyisemmin määritelmässä korostuu erilaiset teknologiat ja uusimmat järjestelmät. Digitaalista taloushallintoa on kuitenkin kaikkien tietovirtojen ja käsittelyvaiheiden automatisointi ja käsittely digitaalisessa muodossa. (Lahti & Salminen 2014, 15-24).

Organisaatioiden pyrkiessä hyödyntämään digitaalista taloushallintoa mahdollisimman paljon, tulee kirjanpitemateriaalia, tietovirtoja sekä prosesseja tarkastella myös yritys- ja sidosryhmärajojen yli. Tavoitteena on välttää tietojenkäsittely manuaalisesti useaan kertaan. Digitaalisen taloushallinnon ja automaation lisääminen talousprosesseihin vapauttaa työntekijöiden aikaa manuaalisista työvaiheista, jolloin on enemmän aikaa osallistua liiketoimintaprosessien ja taloushallinnon jatkuvaan kehittämiseen (Kaarlejärvi & Salminen 2018, 21).

Taloushallinto on muuttunut digitaalisemmaksi kiihtyvällä vauhdilla. Kaarlejärven ja Salmisen mukaan (2018, 29.) vuosien 2016-2020 aikana tapahtunut muutos taloushallinnon järjestelmien markkinassa ja digitaalisten ratkaisujen kehityksessä on ollut suurempi kuin aikaisempaan 15 vuoteen. Digitalisoituvaa taloushallintoa on kiihdyttänyt muun muassa ohjelmistorobotiikka sekä kasvanut datan merkitys. (Mts. 29-30.)

RPA eli Robotic Process Automation tarkoittaa ohjelmistorobotiikkaa, jonka avulla voidaan korvata ihmisten tekemiä manuaalisia ja toistuvia työtehtäviä tehokkaammin. Ohjelmistorobotiikan avulla tietokoneohjelma voi käyttää muita tietojärjestelmiä ihmisen tavoin. Burnett, Aggarwal, Modi ja Bhdaola (2018, 4-5) toteavat, että ohjelmistorobotiikka voidaan jakaa avustavaan, ei avustavaan, itsenäiseen ja kognitiiviseen robotiikkaan. Avustava ohjelmistorobotiikka toimii työntekijän rinnalla ennalta määrätyn ohjeistuksen mukaisesti. Itsenäinen ohjelmistorobotiikka taas toimii

erillään työntekijästä myös ennalta määritetyn ohjeistuksen mukaisesti. Kognitiivinen ohjelmistorobottiikka toimii riippumattomasti työntekijästä ja pystyy oppimaan uutta ja ratkaisemaan ongelmia.

Ohjelmistorobottiikan avulla pyritään automatisoimaan rutiinimaiset ja säännönmukaiset työvaiheet, joita robotti hoitaa ennalta ohjelmoitujen toimintakaavojen mukaisesti. Ohjelmistorobottiikan avulla ihmisten työpanos voidaan siirtää rutiininomaisista ja säännönmukaisista työtehtävistä, jolloin voidaan keskittyä asiantuntijatehtäviin sekä kehittämistehtäviin. Sekä Mullakara & Asokan (2020) että Kaasinen (CGI 2017) tuovat esiin, että ohjelmistorobottiikalla voidaan tehostaa kustannustehokkuutta ja laatua. Kaasinen tuo esille lisäksi, että ohjelmistorobottiikalla voidaan lisätä myös asiakastytyväisyyttä sekä työntekijätytyväisyyttä. Mullakara täsmentää ohjelmistorobottiikan kustannushyötyjä lisäämällä ohjelmistorobottiikan hyötyihin, alhaiset käynnistyskustannukset sekä jalostuskustannukset, sekä tuo esille myös ohjelmistorobottiikan nopean käyttöönoton.

Datan merkitys on korostunut digitalisoituvan taloushallinnon ohella, sillä data on edellytys automaatiolle, robotiikalle ja tekoälyn hyödyntämiselle. Taloushallinnossa hyödynnetään liiketoiminoista tulevaa dataa. Data prosessoidaan ja sen oikeellisuus varmistetaan, ja lopulta jalostettua dataa hyödynnetään organisaation taloudellisen tilanteen raportoinnissa. Datan laatu on merkittävässä roolissa, sillä sen heikkeneminen työllistää käsittelijöitä ja heikentää prosessien tehokkuutta. (Kaarlejärvi & Salminen 2018, 68.)

Standardien kehitys ja uudistaminen on tärkeää datan tehokkaan hyödyntämisen kannalta, jotta kansainväliset konsernit voisivat hyödyntää samaa digitaalista dataa ja prosesseja omassa toiminnassaan. Standardien avulla taloushallinnon kustannuksia pystytään pienentämään datan hyödyntämisen tehostamisella. (Fredman 2021.) Tämän lisäksi on tärkeää, että standardien ja ohjeiden tulkinta ja noudattaminen toteutuu yritysten puolesta datan hyödyntämisen ja prosessien tehokkuuden kannalta oikealla tavalla. Tehottomuutta luo esimerkiksi puutteelliset viitetiedot maksun yhteydessä, jolloin automaattinen laskujen kohdistaminen ei onnistu. (Mts. 70-71.)

4.2 Talousprosessien kehittäminen

Tehokkuuden lisääminen, läpimenoaikojen nopeutuminen sekä prosessitapahtumien laadun paraneminen ovat yleisimpiä tavoitteita taloushallinnon prosessien kehittämisessä. Prosessien

kehittämisen kannalta tulee prosessit suunnitella huolellisesti vaiheittain, sekä ottaa huomioon prosessin mittarointi. Prosessikehitystä toteutetaan erilaisten talous- ja ERP -järjestelmien avulla, jotka mahdollistavat digitaalisen ja automaattisemman taloushallinnon. Robotiikan ja tekoälyn avulla taloushallinnon prosesseja on voitu kehittää entisestään. Robotiikkaa ja tekoälyä voidaan hyödyntää esimerkiksi tiedon prosessoinnissa pyyntöjen perusteella, ihmisten työn korvaamisessa järjestelmän sisäisessä prosessoinnissa, sekä datan muodostamisessa prosessin toimivuudesta ja poikkeamista. (Kaarlejärvi & Salminen 2018, 169.)

Taloushallinnon prosessien kehittäminen on aikaisemmin ollut lähinnä työtehtävien sähköistämistä, josta se on siirtynyt järjestelmien uusimiseen. Taloushallinnon prosessien kehittäminen tulee kuitenkin huomioida laajempänä kokonaisuutena, eikä ainoastaan prosessien sähköistämisenä tai järjestelmien uusimisena. Prosesseja tulee arvioida kriittisesti ja miettiä sen toimivuutta kokonaisuudessaan. Oikein toteutettuna prosessien kehittäminen voi muuttaa koko yrityksen toimintatapoja ja taloushallinnon organisointia. (Mts. 179.) Lahti ja Salminen (2014) jakavat taloushallinnon kehitysprojektin suunnitteluvaiheeseen ja toteutusvaiheeseen, sekä nostavat esille viestinnän ja johtamisen merkityksen projektin aikana. (Lahti & Salminen 2014, 221.)

Taloushallinnon kehittäminen aloitetaan suunnitteluvaiheella, joka pitää sisällään kehitystarpeiden analysoinnin ja hankearvioinnin, nykytilan analyysin sekä tavoitetilan suunnittelun. Kehitystarpeiden analysoinnin ja hankearvioinnin tarkoituksena on selvittää taustalla olevat tarpeet sekä edellytykset projektin toteuttamiseen. Nykytilan analysoinnissa selvitetään lähtötilanne tarpeeksi yksityiskohtaisesti. Omien toimintatapojen nopeutta, luotettavuutta, virheettömyyttä ja laadukkuutta tulisi tarkastella, sillä niitä edellytetään toimivalta taloushallinnolta. Tavoitetilan suunnittelussa lähdetään liikkeelle yrityksen strategiasta ja kehitystavoitteista. Tässä vaiheessa prosessia olisi hyvä tarkastella kokonaisuudessaan myös siltä kannalta, että pystyisikö tiettyjä prosessivaiheita jättämään kokonaan pois. Turhien prosessivaiheiden kehittämiseen on turha käyttää resursseja, ja siksi prosessin kokonaisuuden arviointi on tärkeää. (Mts. 221-223.)

Suunnitteluvaiheen jälkeen kehitysprojektissa siirrytään toteutusvaiheeseen, johon sisältyy hankittavan järjestelmän tai palvelun valinta, projektin käynnistäminen sekä käyttöönottovaihe. Hankittavan järjestelmän tai palvelun valintaan vaikuttaa yrityksen resurssien arvioiminen, uusien järjestelmien ja palveluiden kartoitus, kilpailutus sekä ratkaisu- ja toimittajavalinnat. Projektin

käynnistämässä keskitytään muutoksen läpivientiin hallitusti. Vaiheeseen kuuluu yksityiskohtaisempi projektisuunnittelu, jossa määritellään projektin lopullinen laajuus, rajaukset ja aikataulutus. Käyttöönottovaiheeseen kuuluu testausvaihe, jossa uusilla järjestelmillä voidaan esimerkiksi simuloida todellisia tilanteita oikeiden loppukäyttäjien toimesta. Testauksen jälkeen siirrytään varsinaiseen tuotantokäyttöön, jossa on vielä mahdolliset viimeiset koulutukset sekä muutokset käyttäjien havaintojen perusteella. Projektin päätyttyä, tulee vielä arvioida lopputulos alkuperäisiin tavoitteisiin verrattuna. (Mts. 223-226.)

5 Tietoperustan yhtenevydet tutkimukseen

Tämän luvun tarkoituksena on koota yhteen tietoperustan keskeisimmät aihealueet, sekä tuoda esille tietoperustan rajauksen perustelut. Tutkimusta varten luotu tietoperusta on rajattu saatavien hallintaa, IFRS 9 -standardia ja tulevaisuuden taloushallintoa käsitteleviin osa-alueisiin. Rajaus tietoperustaan tehtiin tutkimusongelman pohjalta. Tietoperustan tarkoituksena on kuvata tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ja niiden välisiä suhteita (Tuomi & Sarajärvi 2018, 21). Tiedonhankintaprosessi aloitettiin selvittämällä ja määrittämällä tutkimusongelmaan liittyviä käsitteitä, jonka myötä pystyttiin aloittamaan hakusanojen ja lauserakenteiden edelleen kehittäminen. Asiasanojen kartoittamisessa hyödynnettiin myös Finto -nimistä palvelua. Rajattuja hakusanoja sekä hakusayhdistelmiä hyödyntämällä löydettiin tutkimuksen kannalta relevanttia lähdeaineistoa. Tärkeimpiä hakusanoja tiedonhankinnassa olivat IFRS 9, luottotappiot, myyntireskontra ja talousprosessien kehittäminen.

Tutkimuksen tietoperustassa on hyödynnetty suomen- sekä englanninkielisiä lähdeaineistoja, joita voidaan pitää asianmukaisina ja ajankohtaisina. Lähdeaineisto koostuu kirjallisuudesta, ajantasaisesta lainsäädännöstä sekä erilaisista blogikirjoituksista ja julkaisuista. Tiedonhaku on toteutettu kirjaston tarjoamia tietokantoja käyttäen sekä Janet Finnan että Google Scholar -hakukoneiden avulla. Eri lähteistä peräisin olevaa tietoa on vertailtu keskenään laadun varmistamiseksi.

Odotettavissa olevien luottotappioiden raportointiprosessi on osa myyntireskontraa ja luotonhallintaa. Myyntireskontra on oleellinen osa yritysten myyntilaskuprosessia, joka on yrityksen kriittinen kannattavuuteen vaikuttava toiminto. Myyntilaskuprosessi on käsitteenä hyvä tuoda esille, mutta tarkemmalla tasolla koko prosessin kuvaaminen tietoperustassa ei ole tutkimuksen kannalta oleellista. Saatavien hallinta ja myyntireskontra ovat tutkimuksen näkökulmasta tärkeää käsitellä,

sillä tutkimus perustuu myyntisaamisista syntyviin luottotappioihin. Myyntireskontran tehtävänä on kohdistaa asiakkailta tulevia maksuja avoimiin laskuihin sekä periä mahdollisia erääntyneitä saamia. Luottotappioita kirjataan, kun myyntisaamista ei saada asiakkaasta riippuvista syistä muistutuksista huolimatta.

IFRS 9 on standardi, joka määrittää pörssiyritysten rahoitusvarojen ja -velkojen raportoinnin periaatteet. Standardi sisältää kolme osa-aluetta, jotka ovat rahoitusvarojen luokittelu, suojauskasvatukset ja arvonalenemiset. Arvonalenemiset määrittävät myyntisaamia koskevan odotettavissa olevien luottotappioiden raportoinnin. Tätä voidaan pitää tutkimuksen kannalta olennaisena teemanäkökulana, sillä standardi on tuonut luottotappiovarauksien kirjaamiseen täysin uuden toimintatavan, mikä on yksi lähtökohta tutkimuksen tekemiselle. Tietoperustassa käsitellään myös standardin muut osa-alueet yleisellä tasolla standardin kokonaiskuvan selkeyttämiseksi.

Tulevaisuuden taloushallinnon teemassa tuodaan esille kiihtyvän digitalisaation tekijät, sekä käsitellään talousprosessien kehittämisen vaiheet. Prosessien kehittämisen tarkoituksena on lisätä tehokkuutta ja laatua. Digitaalisuuden ja automatiikan kasvaminen ovat prosessien kehityksen kannalta keskeisimpiä tekijöitä. Automatiikan ja digitaalisuuden kasvua on lisännyt esimerkiksi ohjelmistorobotiikan sekä datan laajempi hyödyntäminen. Tutkimuksen tarkoituksena on analysoida prosessin toimivuutta, jonka johdosta on oleellista käsitellä talousprosessien kehittämistä teoriassa.

6 Tutkimusasetelma

Tutkimusasetelmalla tarkoitetaan useavaiheista tutkimusprosessia kokonaisuudessaan. Tutkimus perustuu tutkimusongelmaan, jonka mukaan tutkimusasetelma muodostuu. Oikeanlaisen tutkimusasetelman valinta on tärkeää riippuvuussuhteiden erittelyn kannalta, jota tutkimuksessa pyritään tekemään. (Tutkimusasetelma n.d.)

Tässä kappaleessa esitellään tutkimuksen tutkimusasetelma. Ensimmäisenä käydään läpi tutkimuksen tavoite, tutkimusongelma sekä tutkimusongelmasta johdetut tutkimuskysymykset. Tämän jälkeen perehdytään valittuun tutkimusmenetelmään sekä tutkimuksen aineistonkeruu- ja analysointitapoihin.

6.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Tutkimusongelma on tutkimuksen pääkysymys, jota tutkimuksen avulla pyritään selvittämään. Tutkimusongelman määrittäminen on ehto tieteelliselle tutkimukselle, ja siksi tutkimusongelman määrittelyyn ja rajaamiseen tulee käyttää aikaa. Tutkimusongelma kiteyttää opinnäytetyön tavoitteet sekä tarkoituksen. (Kananen 2017, 57.)

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, miten luottotappiovarausten raportointiprosessi toimii toimeksiantajayrityksessä, analysoida sen vahvuuksia ja heikkouksia, sekä selvittää prosessin kehitystavoitteet. Tutkimusongelma liittyy luottotappiovarauksiin liittyvään manuaaliseen ja aikaa vievään prosessiin, johon etsitään ratkaisuja prosessin tehokkuuden edistämisen kannalta. Prosessin kehittämisen kannalta on tärkeää saada hyvä kokonaiskuva prosessista.

Tutkimusongelman perusteella määritellään tutkimuskysymykset, joiden avulla tutkimusongelma pyritään ratkaisemaan. Tutkimuskysymyksiä voi olla joko yksi tai useampia, ja ne luovat rungon tutkimuksen etenemiselle. Tutkimuskysymykset määrittelevät tutkimukselle suunnan, joita hyödyntämällä tutkimusongelma pyritään ratkaisemaan. Kysymysasettelu määrittelee vastauksien laadun. Kysymyksiin liittyy aina odotusarvo vastauksesta. (Kananen 2017, 62-63.) Tämän tutkimuksen tutkimuskysymykset johdetaan suoraan tutkimusongelmasta, ja niiden avulla pyritään tarkentamaan tutkimusongelmaan haettavaa ratkaisua. Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksiksi on määritelty seuraavat:

1. Minkälainen on luottotappiovarausten käsittelyprosessi toimeksiantajayrityksessä?
2. Mitä haasteita ja hyötyjä prosessiin liittyy?
3. Miten prosessia voitaisiin kehittää?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen avulla pyritään saamaan kokonaiskuva luottotappiovarausten raportointiprosessista ja sen vaiheista. Toisen tutkimuskysymyksen tehtävänä on selvittää prosessin vahvuudet ja heikkoudet, jotka linkittyvät kolmannen kysymyksen kanssa, minkä myötä pyritään kartoittamaan prosessin kehittämismahdollisuuksia.

6.2 Tutkimusmenetelmä

Empiirisessä tutkimuksessa tutkimusmenetelmillä tarkoitetaan lähinnä aineiston hankintaan ja analyysiin käytettäviä välineitä. Menetelmät jaetaan määrällisiin ja laadullisiin, eli kvantitatiivisiin ja kvalitatiivisiin menetelmiin. Tutkimusmenetelmää valittaessa otetaan huomioon tutkimuskysymykset, aineisto sekä teoreettinen viitekehys. Tutkimusmenetelmän valinta tulee perustella. Määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus antaa yleisen kuvan muuttujien avulla. Muuttujien välisillä suhteilla ja eroilla pyritään vastamaan kysymyksiin, kuten kuinka paljon, tai miten usein. (Vilkkä 2021.) Määrällisen tutkimuksen aineisto on kerätty usein suurelta massalta, jolloin voidaan tehdä yleistyksiä tutkittavaan populaatioon liittyen (Kananen 2008, 10). Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on saada ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä, eikä niinkään yleistää, kuten määrällisessä tutkimuksessa. Yksityiskohtaisten kysymysten laatiminen vaatii ilmiön tuntemisen, ja tällöin kyseessä on kvantitatiivinen, eli määrällinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa yksityiskohtaisia kysymyksiä ei voida luoda, sillä ilmiötä ei vielä tunneta. (Kananen 2017, 32-33.)

Tämän työn tutkimusotteena toimii kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimusote. Kananen (2017, 33) luettelee seuraavat tilanteet soveltuviksi kvalitatiivisen tutkimusotteen käyttöön: *Ilmiöstä ei ole tietoa, teorioita tai tutkimusta. Halutaan saada ilmiöstä syvälinen näkemys. Luodaan uusia teorioita ja hypoteeseja. Käytetään triangulaatiota eli ns. mixed -tutkimusstrategiaa. Halutaan ilmiöstä hyvä kuvaus.* (Kananen 2017, 33.) Laadullinen tutkimus ilmiön kuvaamiseen on yleisesti parempana pidetty vaihtoehto kuin määrällinen tutkimus, sillä tietyt asiat on mahdollista kuvailla vain sanojen avulla. Prosessien kokonaisvaltaisen ymmärtämisen kannalta laadullinen tutkimus on edellytys. (Kananen 2015, 71.) Tämän tutkimuksen tavoitteiden kannalta laadullinen tutkimusote on paras vaihtoehto tutkimusongelman ratkaisemiseen, sillä tavoitteena on tutustua toimeksiantajan toimintatapoihin ja prosessiin.

Kanasen (2015, 76) mukaan kehittämistutkimuksen tavoitteena on aikaansaada muutos tutkimuksellisen otteen ja tutkimusosion avulla (Kananen 2015, 76). Tämän työn tavoitteena on analysoida Valmetin toimintatapoja ja luoda analyysin perusteella kehitysehdotuksia. Tutkimus on toteutettu laadullisella menetelmällä, mutta kehitysehdotusten luominen prosessin kehittämisen kannalta tuo tutkimukseen myös hieman kehittämistutkimuksen piirteitä.

6.3 Aineiston keruu ja analysointi

Tutkimusongelman ratkaisemiseksi kerätään tietoa, jonka avulla ongelma pyritään ratkaisemaan. Aineistonkeruumenetelmät riippuvat tutkimusotteesta. Laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruumenetelminä käytetään usein haastattelua, kyselyä, havainnointia ja erilaisista dokumenteista koottua tietoa. Kerättyjen aineistojen käsittely tapahtuu vain aineistoille tyypillisin analyysimenetelmin. Analyysimenetelmillä tarkoitetaan tapaa, jolla tutkimusaineistoa käsitellään ja ovat sidoksissa aineistonkeruumenetelmiin ja tutkimusotteisiin. (Kananen 2017, 68.)

Triangulaatiota eli monimenetelmäisyyttä käytetään tilanteissa, joissa ilmiöstä halutaan saada syvällisempi näkemys, tai jos yksi tutkimusmenetelmä ei riitä tiedonhankintaan ilmiön monimuotoisuuden johdosta. Monimenetelmäisyyden avulla voidaan myös varmistaa tutkimuksen luotettavuutta, jos eri lähteiden tulokset tukevat toisiaan. (Kananen 2017, 154.) Tässä tutkimuksessa päädyttiin hyödyntämään triangulaatiota monipuolisemman näkemyksen saamiseksi.

6.4 Aineistonkeruumenetelmä

Aineistonkeruumenetelmiksi tutkimuksessa valikoituivat haastattelu sekä havainnointi. Haastattelun tavoitteena on selvittää ihmisen ajattelu- tai toimimistapa kyselyn avulla. Haastattelussa ja kyselyssä on paljon samankaltaisuuksia, mutta ovat silti aineistonkeruumenetelminä toisistaan poikkeavia. Eskolan (1975) mukaan kysely on menettelytapa, jossa tiedonantajat täyttävät kyselylomakkeen joko valvotusti tai kotonaan, kun taas haastattelussa haastatteli esittää kysymykset suullisesti ja kirjaa vastaukset muistiin. Havainnointia pidetään hyvänä aineistonkeruumenetelmänä tilanteissa, jolloin tutkittavasta asiasta on vaikea saada informaatiota, tai ilmiöstä tiedetään vähän tai ei ollenkaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 64.)

Teemahaastattelu on yksi laadullisen tutkimuksen menetelmistä, joissa haastattelu on puolistrukturoitu eli keskustelunomainen. Kysymykset painottuvat haastattelussa teemoihin. Teemahaastattelussa ideana on, että haastateltavat vastaavat omin sanoin ja omien kokemustensa perusteella. Jos haastatteluja on paljon, kysymyksiä ei tarvitse välttämättä olla paljoa. Kysymysten tulisi silti olla samat jokaiselle haastateltavalle. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87-88.)

Havainnointia pidetään yleisenä laadullisen tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä. Havainnointia voidaan pitää analysoinnin kannalta haasteellisena, jos se on ainoa käytetty aineistonkeruumenetelmä. Havainnoinnin yhdistäminen muiden menetelmien kanssa onkin usein tehokas tapa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 71-72.) Havainnoinnin avulla pystytään tarkastelemaan toimintaa sen oikeassa toimintaympäristössä. Havainnoinnin tavoitteena on selvittää mitä kohde tekee, miten sitä käytetään, tai mitä siinä tapahtuu. (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2015, 114-115.)

Tutkimusta varten toteutettu teemahaastattelu tehtiin haastatteleamalla toimeksiantajaorganisaatiossa työskentelevää asiantuntijaa. Haastattelu järjestettiin Microsoft Teams -palvelun välityksellä ja haastattelu nauhoitettiin. Haastattelu olisi mahdollisesti voitu järjestää myös fyysisesti, mutta nauhoitusmahdollisuuden vuoksi etähaastattelu osoittautui paremmaksi vaihtoehdoksi. Haastattelupalaveriin oli varattu aikaa tunti, mutta itse haastatteluun käytettiin reilu 20 minuuttia. Haastattelukutsu sekä haastattelurunko lähetettiin haastateltavalle sähköpostilla ennen haastattelua, jotta haastateltava pystyi etukäteen valmistautumaan haastatteluun. Suunniteltujen haastattelukysymyksien lisäksi haastattelun aikana syntyi lisäkysymyksiä, joiden ansiosta teemahaastattelu pysyi keskustelunomaisena. Keskustelunomaisuutta haastatteluun lisättiin myös avointen kysymyksien avulla, joihin haastateltavan tuli vastata mahdollisimman monipuolisesti omin sanoin. Haastattelun teemoina toimivat toimeksiantajan luottotappiovarausten prosessin kuvaaminen, prosessiin liittyvät haasteet ja onnistumiset, sekä miten prosessia voitaisiin kehittää. Haastattelun jälkeen nauhoitettu tallenne litteroitiin, eli kirjoitettiin puhtaaksi sanasta sanaan. Litterointi toteutetaan, jotta haastattelusta saatu aineisto voidaan muuttaa tutkittavaan muotoon. Litterointi auttaa myös aineiston järjestelmällisemmässä läpikäynnissä sekä aineiston ryhmittelyssä sekä luokittelussa. (Vilka 2021.)

Teemahaastattelun ohella aineistonhankintamenetelmänä käytettiin havainnointia. Havainnointi oli osallistuvaa passiivista havainnointia, ja tutkimus toteutettiin työntekijän roolissa toiminnan tarkkailijana. Havainnointi toteutettiin seuraamalla luottotappiovarauksien kirjaamista, jonka aikana tehtiin muistiinpanoja. Prosessi käytännössä ei ollut tuttu entuudestaan, jonka lisäksi siihen liittyy paljon ammatillista hiljaista tietoa ja toimintatapoja. Vilkan (2021) mukaan vastaavissa tapauksissa, jossa aiheesta ei ole paljon aikaisempaa tietoa ja toimintatapoihin liittyy paljon ammatillisia perinteitä, on osallistuva havainnointi toimiva metodi tutkimusaineiston keräämiseen (Vilka 2021). Havainnointi oli osallistuvaa, ja prosessin vaiheista tehtiin tarkat muistiinpanot.

Tieteellisessä tutkimuksessa otetaan huomioon tutkimuksen luotettavuustarkastelu ja riskienhallinta jo suunnitteluvaiheessa (Kananen 2017, 176). Tutkimuksen suunnittelussa nämä pyrittiin varmistamaan. Suunnittelussa kiinnitettiin huomiota tutkimusongelman määrittelyyn ja tutkimusmenetelmien valintaan niin, että se tukee tutkimuksen tavoitetta. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta pyrittiin valintoihin, jolla tutkimukseen saadaan riittävä dokumentaatio. Teemahaastattelun tulokset tarkistutettiin jälkepäin haastateltavalla, jotta haastattelusta saadut tulokset voitiin vahvistaa. Havainnoinnin aikana prosessin jokaisesta vaiheesta kirjoitettiin muistiinpanot ylös, sekä kysyttiin lisätietoa epäselvistä asioista. Tutkimuksen luotettavuutta pyrittiin lisäämään monimenetelmäisyyden avulla, jonka avulla pyrittiin saamaan toisiaan tukevia johtopäätöksiä molempien tutkimusmenetelmien tulosten avulla. Tutkimuksista saatu alkuperäinen dokumentaatio on säilytetty pilvessä, jotta aineiston aitous sekä tulosten luotettavuus voidaan todentaa.

6.5 Analyysimenetelmä

Havainnoinnin ja haastattelun avulla kerätty aineisto analysoitiin aineistolähtöistä sisällönanalyysimenetelmää hyödyntäen. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan menetelmää, jota käyttämällä voidaan tutkia aineistoja sekä systemaattisesti, että objektiivisesti. Menetelmän avulla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä kuvaus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 88.) Sisällönanalyysi laadullisessa tutkimuksessa jaetaan usein induktiiviseen ja deduktiiviseen, eli aineisto- ja teorialähtöiseen sisällönanalyysiin. Tämän lisäksi on teoriaohjaava sisällönanalyysi, jota pidetään varsin harvinaisena. Aineistolähtöinen eli induktiivinen sisällönanalyysi on Milesin ja Hubermanin (Tuomi & Sarajärvi 2018, 93) mukaan jaoteltu kolmivaiheiseksi prosessiksi. Prosessivaiheet ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 91.)

Teorialähtöisellä sisällönanalyysillä tarkoitetaan analyysimenetelmää, jossa aineisto perustuu aikaisempaan käsitejärjestelmään. Käsitejärjestelmällä voidaan tarkoittaa esimerkiksi teoriaa tai mallia. (Mts. 97.) Tässä työssä tutkitaan IFRS 9 -standardin mukaisesti tehtyä luottotappiovarausten raportointiprosessia. Tutkimuksessa on siis teorialähtöisen sisällönanalyysimenetelmän piirteitä, sillä aineisto perustuu aikaisempaan teoriaan. Tutkimuksessa on kuitenkin tarkoituksena saada yksityiskohtainen näkemys toimeksiantajan toimintatavoista, jossa empiirisestä aineistosta edetään kohti käsitteellisempää näkemystä. Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tutkia toimeksiantajayrityksen luottotappiovarausten käsittelyprosessia, johon aineisto hankittiin havainnoinnin ja

haastattelun avulla. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi tukee tutkimuksen tavoitetta saada kuvaus tutkittavasta ilmiöstä paremmin kuin teorialähtöinen sisällönanalyysi.

Tutkimuksen aineisto perustuu haastatteluun sekä havainnointiin, joiden aineistot analysoitiin erikseen. Haastattelusta saatu aineisto litteroitiin, eli kirjoitettiin auki sana sanalta. Litteroinnin jälkeen aineistoon perehdyttiin tarkemmin, jonka jälkeen aineistosta alleviivattiin pelkistetyt ilmaukset. Vaiheen avulla toteutettiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin ensimmäinen vaihe, redusointi, jossa alkuperäisdatasta poistetaan epäolennaiset asiat. Alleviivausten jälkeen pelkistetyt ilmaukset listattiin ja ryhmiteltiin ylä- ja alaluokkiin. Ryhmittelyn eli klusteroinnin tarkoituksena oli ryhmitellä samaa ilmiötä kuvaavat käsitteet omiin luokkiinsa, jotka perustuivat tutkimuskysymyksiin. Ryhmittelyn jälkeen toteutettiin abstrahointi, jossa tarkoituksena oli luoda käsitteellisempiä johtopäätöksiä aineistosta teorian avulla.

7 Tulokset

Tulokset on esitetty liitteessä 2 joka on salattu 13.3.2028 saakka.

7.1 Prosessi ja työkalut

Salattu 13.3.2028

7.2 Prosessin toimivuus ja muutostarpeet

Salattu 13.3.2028

7.3 Prosessin kehitysmahdollisuudet ja -tavoitteet

Salattu 13.3.2028

8 Pohdinta

Pohdinta on esitetty liitteessä 2, joka on salattu 13.3.2028 saakka.

8.1 Johtopäätökset

Salattu 13.3.2028

8.2 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Salattu 13.3.2028

Lähteet

Ahosola, J. & Ahosola, J. 2020. Kirjanpidon ja verotuksen erityiskysymyksiä käytännönläheisesti. <https://janet.finna.fi>, Kauppakamaritieto. Viro: MeediaZone.

Burnett, S., Aggarwal, M., Modi, A. & Bhadola, S. 2018. Defining Enterprise RPA. UiPath. Everest Group Research. Viitattu 21.12.2022. <https://www.uipath.com/hubfs/Reports/Everest%20Group-UiPath%20-%20Defining%20Enterprise%20RPA.pdf>

Colliander, T. 2022. Myyntisaamisten luottotappiot. Artikkelit Tilisanomien verkkosivuilla. Viitattu 7.10.2022. <https://tilisanomat.fi/kolumnit/lyhyesta-virsi-kaunis-kolumnit/myyntisaamisten-luottotappiot>

Fredman, J. 2021. Robottiikka ja tekoäly taloushallinnossa – Automaation mahdollisuudet. Blogikirjoitus Visman nettisivuilla. Viitattu 9.1.2023. <https://www.visma.fi/blog/talouhallinnon-automaation-mahdollisuudet-kuinka-hyodyntaa-robotiikkaa-ja-tekoalya/>

GFO Organization. 2022. PowerPoint-diat. Valmet Oyj:n intrasivut. Vain sisäiseen käyttöön. Viitattu 17.1.2023.

Haaramo, V., Palmuaro, S. & Peill, E. 2018. Pörssiyrityksen tilinpäätös. Verkkoaineisto. Viitattu 7.10.2022. <https://janet.finna.fi>. Helsinki: Alma Talent pro.

Jormakka R., Koivusalo, K. & Lappalainen, J. 2021. Laskentatoimi. Verkkoaineisto. Helsinki: Edita. Viitattu 9.1.2023. <https://janet.finna.fi>.

Kaarlejärvi, S. & Salminen, T. 2018. Älykäs taloushallinto – automaation aika. Verkkoaineisto. Viitattu 12.10.2022. <https://janet.finna.fi>. Helsinki: Alma Talent Pro.

Kaasinen, M. 2017. Miksi hyödyntää ohjelmistorobotiikkaa? Video. Youtube videopalvelu. Julkaistu 3.5.2017. Viitattu 4.1.2023. <https://www.youtube.com/watch?v=cFxq46dccNs&t=1s>

Kananen, J. 2008b. Kvantti: Kvantitatiivinen tutkimus alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

KPL 1997/1336. Kirjanpitolaki. Annettu 30.12.1997. Viim. muutos. 11.3.2022. Viitattu 4.10.2022. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1997/19971336>

Lahti, S. & Salminen, T. 2014. Digitaalinen taloushallinto. Verkkoaineisto. Helsinki: Talentum Media. Viitattu 14.10.2022. <https://janet.finna.fi>.

Lindström, J. 2014. Luotonvalvonta ja saatavien perintä. Uudistettu painos. Viitattu 15.1.2023. <https://janet.finna.fi>, Helsinki: Talentum.

Miles, M. B. & Huberman A. M. 1994. Qualitative data analysis. Toinen painos. California: Sage.

Mullakara, N. & Asokan, A. 2020. Robotic Process Automation. 1. painos. Packt Publishing. Viitattu 15.1.2023. <https://janet.finna.fi>. Appknovel

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti J. 2015. Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Verkkoaineisto. Viitattu 25.9.2022. <https://janet.finna.fi>. Helsinki: Sanoma Pro.

Rekola-Nieminen, L. 2021. Kirjanpitolaki käytännössä. 5., uudistettu painos. Keuruu: Edita.

Saatavienhallinnan mittaaminen ja kehittäminen. 2021. Visma Financial Solutions verkkosivuilta saatava opas. Viitattu 9.1.2023. <https://www.visma.fi/siteassets/tmp/perinta/opus-saatavienhallinnan-mittaaminen/visma-saatavien-hallinnan-mittaaminen-ja-kehitt%C3%A4minen-opas-2021.pdf>

Sarajärvi, A. & Tuomi, J. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu painos. Tammi. Viitattu 25.9.2022.

Suomela, M. & Tolvanen, M. 2014. Uusi IFRS 9 *Rahoitusinstrumentit* -standardi. Julkaisussa Uusia tuulia IFRS-rintamalla. KPMG IFRSview 31-35. Viitattu 12.10.2022. https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/fi/pdf/2017/01/IFRS-View-2014_final.pdf

Tenhunen, E. 2017. IFRS 9 -STANDARDIN MERKITTÄVÄT MUUTOKSET FINANSSIALAN YRITYKSILLE. Loihdeanalytics 31.7.2017. Viitattu 10.10.2022. <https://www.loihdeanalytics.com/blogi/viranomaisraportointi/uusi-ifrs-9-standardi>

Tomperi, S. 2021. Käytännön kirjanpito. 29., uudistettu painos. Viitattu 5.10.2022. <https://janet.finna.fi>. Helsinki: Edita.

Tutkimusasetelma. N.d. Julkaisu tietoarkiston verkkosivuilla. Viitattu 10.2.2023 <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/metelmaopetus/kvanti/tutkimus/asetelma/>

Valvottavatiedote 15.3.2019 – 8/2019 Finanssivalvonnan ja EKP:n tiedote IFRS 9 käyttöönoton seurannasta. N.d. Finanssivalvonta. Viitattu 23.9.2022. <https://www.finanssivalvonta.fi/tiedotteet-ja-julkaisut/valvottavatiedotteet/2019/ifrs-9-rahoitusinstrumentit--finanssivalvonnan-ja-ekpn-kayttoonoton-seurantatyo-suomessa/>

Vilkkä, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5., päivitetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. Viitattu 3.1.2023. <https://janet.finna.fi>, ellibslibrary.

World Economic Outlook, Cyclical Upswing, Structural change 2018. Julkaisu International Monetary fundin verkkosivuilla. Viitattu 3.1.2023. <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2018/03/20/world-economic-outlook-april-2018>

Liitteet

Liite 1. Teemahaastattelurunko

Liite salattu 13.3.2028 asti.